

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

**КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БІОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»**

Укладач: Григорчук Інна Дмитрівна

**Кам'янець-Подільський
2021**

*Рекомендовано до друку вченою радою природничо-
економічного факультету Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 7 від 31 серпня 2021 року)*

Рецензенти:

Оптасюк О.М. – кандидат біологічних наук, доцент
(Кам'янець-Подільський національний університет імені
Івана Огієнка);

Овчарук О.В. – кандидат сільськогосподарських
наук, асистент (Подільський державний аграрно-технічний
університет)

Короткий термінологічний словник з навчальної
дисципліни «Біологія індивідуального розвитку» / уклад.
І.Д. Григорчук: Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня
«Рута», 2021. – 24 с.

Термінологічний словник з навчальної дисципліни
«Біологія індивідуального розвитку» призначений для
самостійної роботи студентів з метою поглиблення
теоретичних знань. Словник включає терміни з усіх тем
дисципліни, відповідно до навчальної програми «Біологія
індивідуального розвитку», складеної для спеціальностей
014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) та 091
Біологія, ступеня вищої освіти «Магістр».

© Григорчук І.Д., 2021

© ТОВ «Друкарня «Рута», 2021

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Аборальна сторона – сторона (полюс) тіла тварин, протилежна ротовій – оральній.

Автоліз – самоперетравлювання, розпад тканин організмів під впливом їхніх гідролітичних ферментів. Відбувається в організмі у процесі метаморфозу, при автотомії, запальних процесах і т.д.

Автоміксис (самозапліднення) – злиття статевих клітин, що належать одній особі. У природі трапляється рідко. Серед тварин спостерігається, наприклад, у найпростіших, деяких паразитичних сисунів і стьожкових червів.

Агамія – відсутність статевого процесу.

Акросома – передня частина головки сперматозоїда, завдяки якій він проникає через оболонку яйця.

Алантаїс – одна із зародкових оболонок плазунів, птахів, ссавців, що виконує функції ембріональних органів дихання, виділення та живлення. Алантаїс у ссавців бере участь в утворенні плаценти та пупкового шнура.

Алогамія – перехресне запліднення, тобто копуляція гамет різного походження (від різних особин).

Алецитальні яйця – яйця, що не мають відокремлених жовткових включень або мають незначну кількість жовтка. Зустрічаються в деяких паразитичних перетинчастокрилах. За типом дроблення (повне) відносяться до голобластичних.

Амітоз – прямий поділ ядра, що відбувається шляхом перешнуровування ядерної речовини, без утворення хромосом.

Амніон – одна із зародкових оболонок амніот (плазунів, птахів і ссавців), що захищає зародок від висихання та механічних ушкоджень. Амніоном називають також зародкову оболонку у комах, скорпіонів, немертин, морських їжаків, акул.

Амніотична порожнина – порожнина, заповнена амніотичною рідиною, в якій міститься зародок амніот. Утворена зародковою оболонкою – амніоном.

Амфібластула – кулеподібна вільноплаваюча личинка вапнякових губок, верхня половина якої складається із дрібних циліндричних, з війками клітин, а нижня – з великих зернистих.

Амфідиплоїд (алотетраплоїд) – організм, який утворився внаслідок міжвидової гібридизації і має два диплоїдних набори хромосом (по одному від кожного виду).

Амфіміксис – спосіб статевого розмноження, при якому новий організм утворюється внаслідок злиття батьківської і материнської гамет.

Анальний отвір (анус) – отвір задньої частини травної трубки, що слугує для виділення неперетравлених решток їжі. У вторинноротих виникає на місці бластопору, а в первинноротих утворюється шляхом впинання ектодерми.

Анізогамети (гетерогамети) – гамети, що відрізняються за розміром, формою і поведінкою при копуляції.

Анізогамія (гетерогамія) – статевий процес, при якому відбувається злиття анізогамет (гетерогамет).

Анімалькулісти – біологи 17-18 ст., які вважали, що в сперматозоїді міститься мініатюрний сформований організм, і що розвиток зародка зводиться лише до збільшення його розмірів (росту). Яйце розглядали лише як джерело поживних речовин для сперматозоїда.

Анімальний полюс – частина, (ділянка) телolecитальних яєць, що містить найбільшу кількість цитоплазми, в якій перед заплідненням знаходиться клітинне ядро.

Апоміксис – розмноження без запліднення, тобто злиття статевих клітин (гамет).

Аутогамія – 1. Самозапліднення в одноклітинних (здебільшого у найпростіших), при якому зливаються два сестринських гаплоїдних ядра у спільній цитоплазмі. 2. Процес самозапліднення, зустрічається в гермафродитних тварин (напр., у деяких паразитичних червів).

Біогенетичний закон – закон, згідно з яким онтогенез є коротким і стислим повторенням філогенезу. Сформульований Ф. Мюллером (1864) і Е. Геккелем (1866).

Біологія розвитку – біологічна дисципліна, що вивчає закономірності онтогенезу, починаючи з формування гамет і закінчуючи процесами старіння.

Бластема – 1. Будь-яка частина живої тканини, здатна до новоутворень. 2. Група клітин, з яких розвивається нова особина при нестатевому розмноженні у

деяких багатоклітинних тварин (кишковопорожнинні, черви, асцидії). 3. Поверхневий шар цитоплазми в центролецитальних яйцеклітинах багатьох членистоногих.

Бластодерма (зародковий диск) – сукупність клітин, з яких складається зародок багатоклітинних тварин на стадії бластули. Утворюється внаслідок дроблення яйцеклітини.

Бластодиск (зародковий диск) – скупчення клітин в анімальній частині яйцеклітини у тварин із дискоїдальним дробленням (у скорпіонів, головоногих молюсків, акул, костистих риб, птахів, плазунів і нижчих ссавців). Містить ядро і не має жовтка. У процесі дроблення перетворюється на бластодерму.

Бластомери – клітини, що утворюються внаслідок дроблення заплідненої яйцеклітини багатоклітинних тварин.

Бластоцель – 1. Перинна порожнина тіла. 2. Порожнина тіла зародка тварин на стадії бластули.

Бластула – одна із стадій зародкового розвитку багатоклітинних тварин (утворюється після морули), якою завершується процес дроблення заплідненої яйцеклітини.

Вегетативний полюс – найбагатша поживними речовинами частина (ділянка) яйця.

Вівіпарія (живородіння) – спосіб відтворення потомства, при якому самка народжує малят або личинок. Властиве деяким кишковопорожнинним, членистоногим, молюскам, голкошкірим, червам, риbam, земноводним, черепахам, ящіркам і зміям, усім сальпам, саламандрам і

савцям. Розвиток зародка відбувається в яєчнику, яйцепроводах або їхніх утворах.

Віталізм – ідеалістична течія в біології, що допускає наявність в організмах особливої, нематеріальної життєвої сили.

Ворсинчаста оболонка (хоріон) – зовнішня оболонка зародка ссавців, через яку відбувається обмін речовин між зародком і навколишнім середовищем.

Вкрита ворсинками та бере участь в утворенні плаценти.

Вторинна порожнина тіла (целом) – порожнина або система порожнин між стінкою тіла і внутрішніми органами у більшості тришарових тварин, обмежена власним целомічним епітелієм.

Вторинний рот – рот, який утворюється на черевній стороні вторинноротих тварин – на протилежному кінці тіла від первинного рота (бластопора).

Гамети – статеві клітини. Чоловічі гамети називаються сперматозоїдами, жіночі – яйцеклітинами. Гамети мають гаплоїдний набір хромосом.

Гаметогенез – процес утворення статевих клітин – гамет. У тварин розрізняють овогенез і сперматогенез.

Гаметогонія – статеве розмноження у найпростіших, при якому спочатку утворюються гаметоцити, які потім перетворюються на гамети.

Гаметоцити – незрілі статеві клітини у найпростіших, що утворюються при гаметогонії. Розрізняють мікрогаметоцити (чол.) та макрогаметоцити

(жін.), що потім перетворюються на зрілі статеві клітини – гамети.

Гамони – речовини, які виділяють статеві клітини. Вони сприяють зустрічі сперматозоїда з яйцеклітиною та їх з'єднанню.

Гаплоїд – клітина або організм з одинарним (гаплоїдним) набором хромосом.

Гаплоїдний набір хромосом – одинарний набір хромосом у гаметах, що виникає у процесі гаметогенезу.

Гастропор (бластопор, первинний рот) – отвір, за допомогою якого порожнина двошарового зародка (гастроцель) сполучається із зовнішнім середовищем.

Гастроцель (первинна кишка) – порожнина зародка багатоклітинних тварин на стадії гастрული, що виникає внаслідок впинання ентодерми.

Гаструла – одна із стадій зародкового розвитку багатоклітинних. Зародок на цій стадії має двошарову стінку і порожнину (гастроцель), що сполучається із зовнішнім середовищем за допомогою первинного рота (бластопора).

Гаструляція – процес утворення гастрული з одношарового зародка (бластули) багатоклітинних тварин. Може здійснюватись шляхом інвагінації, імміграції, епіболії і делямінації.

Генез, генезис – у біології в скороченому вигляді слово «генез» («генезис») вживається як частина складних слів для позначення процесів розвитку біологічних систем на різних рівнях організації: гістогенез – розвиток тканин; органогенез – розвиток органів; онтогенез – індивідуальний розвиток; філогенез історичний розвиток організмів.

Геніталії (статеві органи) – органи статевого розмноження; частіше геніталіями називають зовнішні статеві органи.

Гетеротопія – зміна місця закладення органів в онтогенезі порівняно з їх розвитком у предків.

Гідроцель – одна з частин вторинної порожнини тіла (целома) у голкошкірих, із якої утворюється амбулакральна система.

Гіпoxорда – тяж клітин мезодермального походження, що розміщений під хордою у зародків більшості хребетних (крім ссавців). Найвна на ранніх стадіях розвитку; у дорослих особин зникає.

Гомогаметність – генетична рівноцінність гамет жіночої або чоловічої статі за типом статевої хромосоми, яку має кожна гамета даної статі (гомогаметна стать).

Гонади (статеві залози) – органи, в яких утворюються статеві клітини і статеві гормони.

Гонобласт – статевий зачаток у зародків тварин; група зародкових клітин, з яких утворюються яйцеклітини та сперматозоїди.

Граафів пухирчик (пухирчастий фолікул яєчника) – утвір у яєчнику ссавців, де відбувається дозрівання яйцеклітини.

Деламінація – тип гастрюляції; полягає у тому, що клітини бластули поділяються навпіл паралельно поверхні бластули, утворюючи відразу екто- та ентодерму.

Дерматом – зачаток сполучнотканинного шару шкіри, зовнішня частина соміта у зародків хребетних.

Детермінація – стан, при якому клітина уже вступила на шлях певної диференціації і знаходиться на його початку.

Деутероцель (вторинна порожнина тіла, целом) – порожнина або система порожнин між стінкою тіла і внутрішніми органами у більшості тришарових тварин, обмежена власним целомічним епітелієм.

Диплоїд – організм, клітини тіла якого мають подвійний набір хромосом. Виникає після злиття гамет.

Дискобластула – тип бластули, характерний для зародкового розвитку тварин з телолецитальними меробластичними яйцями. Утворюється внаслідок меробластичного дроблення.

Дроблення яйцеклітини – початкова стадія зародкового розвитку багатоклітинних тварин, що починається після запліднення, а в деяких і без запліднення. Це ряд послідовних поділів яйцеклітини на бластомери.

Ектомезенхіма – частина зародкової сполучної тканини (мезенхіми) більшості багатоклітинних тварин.

Елеобласт – 1. Скупчення великих жирових клітин на задньому кінці зародка у сальп. 2. Рудимент хвоста і хорди.

Ембріогенез (ембріональний розвиток, зародковий розвиток) – період індивідуального розвитку (онтогенезу) організму, що відбувається в яйцевих або зародкових оболонках.

Ембріологія – наука про закономірності індивідуального розвитку організмів, починаючи з утворення статевих клітин і кінчаючи старінням і смертю.

Ентероцельний спосіб розвитку мезодерми – утворення мезодерми у голкошкірих і хордових з ентодерми.

Ентодерма – 1. Внутрішній шар, або внутрішній зародковий листок зародка багатоклітинних тварин, з якого утворюється стінка гастродіафрагми, а потім слизова оболонка кишечника і пов'язані з нею залози. 2. Внутрішній шар тіла у кишковопорожнинних.

Епібласт – зовнішній зародковий листок зародка багатоклітинних тварин, з якого утворюються покриви та їх похідні.

Епіболія (обростання) – один із способів гастродіафрагми, при якому великі клітини вегетативного полюса зародка обростають дрібними клітинами анімального.

Епігенез – вчення про зародковий розвиток тварин, що здійснюється шляхом послідовних новоутворень.

Епіморфоз – 1. Один із способів регенерації, при якому з ушкодженої ділянки тіла без істотної перебудови відновлюється втрачений орган. 2. Прямий післязародковий розвиток тварин, при якому личинки мало відрізняються від дорослого організму.

Еякулят – сперма, випорскнута самцем під час статевого акту.

Живородіння (вівіпарія) – спосіб відтворення потомства, при якому самка народжує малят або личинок. Властиве деяким кишковопорожнинним, членистоногим, молюскам, голкошкірим, червам, риbam, земноводним, черепахам, ящіркам і зміям, усім сальпам, саламандрам і ссавцям. Розвиток зародка відбувається в яєчнику, яйцеводах або їхніх утворах.

Жовте тіло – тимчасова залоза внутрішньої секреції ссавців, що розвивається в яєчнику після овуляції на місці фолікула.

Жовтітники – залози у тварин, які відкладають яйця у зовнішнє середовище; виробляють поживні речовини, необхідні для розвитку зародка.

Жовтковий мішок – орган живлення, дихання, кровотворення у зародків головоногих молюсків, риб, плазунів, птахів і ссавців; є розширеним виростом середнього відділу кишечника, порожнина якого здебільшого заповнена жовтком.

Жовток (дейтоплазма) – поживна речовина, що міститься у цитоплазмі яйцеклітини у вигляді зерен або пластинок, які іноді зливаються в суцільну жовткову масу.

Запліднення (сингамія) – процес злиття чоловічої і жіночої статевих клітин (гамет), що лежить в основі статевого розмноження.

Зародкова смужка – шар клітин, що утворюється на майбутній черевній стороні зародка у ракоподібних і комах внаслідок поверхневого дроблення.

Зародковий диск (бластодиск) – скупчення клітин в анімальній частині яйцеклітини у тварин з дискоїдальним дробленням (скорпіони, головоногі молюски, акуліві, костисті риби, птахи, плазуни, нижчі ссавці).

Зародкові листки – шари зародка багатоклітинних тварин, що утворюються в процесі гастрюляції (зовнішній – ектодерма, середній – мезодерма, внутрішній – ентодерма).

Зародкові оболонки – оболонки, що оточують зародок тварин; виконують захисну функцію та забезпечують обмін речовин між зародком і навколишнім середовищем (амніон, алантоїс, хоріон, жовтковий мішок).

Зародок (ембріон) – організм у початковий період розвитку в яйцевих і зародкових оболонках матері або в спеціальних органах тіла матері (у матці ссавців).

Зигота – диплоїдна клітина, що утворюється внаслідок злиття чоловічої та жіночої статевих клітин (гамет).

Зона росту – ділянка тіла, за рахунок розмноження клітин якої здійснюється ріст тварин.

Ізогамети – гамети однакових розмірів, форм і рухливості, що відрізняються лише фізіологічними властивостями.

Ізогамія – тип статевого процесу, при якому відбувається злиття (копуляція) ізогамет.

Ікра – жіночі статеві клітини (яйця) ракоподібних, молюсків, голкошкірих, риб, земноводних і деяких інших тварин.

Імміграція – спосіб гастрულляції, при якому частина клітин бластодерми мігрує в бластоцель, де утворює шар ентодерми.

Імплантація – прикріплення зародка до стінок матки у сумчастих і плацентарних ссавців.

Інгагінація – спосіб гаструлляції, при якому на вегетативному полюсі стінка бластули вп'ячується й гастрולה набуває вигляду двошарового мішка з бластопором і первинним кишечником, порожнина якого має назву гастрощель.

Інволюція – 1. Зворотній розвиток органів, тканин. 2. Атрофія органів при патології і старінні. 3. Інколи використовується як синонім інгагінація.

Каріогамія – злиття ядер чоловічих і жіночих статевих клітин в ядро зиготи в процесі запліднення.

Каріокінез (мітоз) – поділ ядра і клітини, при якому з однієї материнської диплоїдної клітини утворюються дві ідентичні диплоїдні клітини.

Клімакс – період переходу від статевої зрілості до похилого (пострепродуктивного) віку у мавп і людини.

Компетентність – здатність клітин диференціюватися в кількох напрямках.

Кон'югація – 1. Тип статевого процесу, властивий більшості інфузорій; полягає у тимчасовому сполученні клітин, при якому вони обмінюються частинами ядерного

апарату й цитоплазми. 2. Попарне тимчасове зближення гомологічних хромосом, під час якого вони можуть обмінюватися гомологічними ділянками.

Маскулінізація – розвиток в особини жіночої статі вторинних статевих ознак самця.

Мезенхіма – зародкова сполучна тканина більшості багатоклітинних тварин, що заповнює проміжки між зародковими листками і виконує опорну, трофічну і захисну функції.

Мезодерма (мезобласт) – середній зародковий листок, з якого розвиваються м'язи, сполучна тканина, органи виділення, статеві органи, а в хребетних – скелет і брижа.

Мейоз – особливий спосіб поділу клітин, внаслідок якого відбувається редукція (зменшення) кількості хромосом і перехід клітин із диплоїдного стану в гаплоїдний.

Метаморфоз (метаболія) – глибоке перетворення організму під час його індивідуального розвитку, що проявляється в різкій зміні особливостей будови та способу життя.

Міотом – зачаток скелетної мускулатури, частина соміта у зародків хордових.

Мітоз – поділ ядра і клітини, при якому з однієї материнської диплоїдної клітини утворюються дві ідентичні диплоїдні клітини.

Моноспермія – властивий більшості тварин тип запліднення, при якому до цитоплазми яйцеклітини проникає лише один сперматозоїд.

Морула – одна із стадій розвитку зародка багатоклітинних тварин, що утворюється внаслідок дроблення яйцеклітини; складається з великої кількості клітин і нагадує ягоду шовковиці.

Морфогенез – процес, при якому відбувається диференціація тканини та клітин, а також вибірковий та нерівномірний ріст окремих органів та частин організму.

Невропор – отвір, яким відкривається назовні трубочаста нервова система у зародків хордових.

Нейрула – стадія розвитку зародка хордових, на якій відбувається процес нейруляції.

Нейруляція – процес утворення нервової пластинки та її замикання в нервову трубку у зародка хордових тварин.

Нервова пластинка (медулярна пластинка) – зачаток нервової системи в усіх хордових, що утворюється на стадії гастрული у вигляді потовщення ектодерми.

Нервова трубка – зачаток центральної нервової системи у хордових, що утворюється в процесі нейруляції шляхом заглиблення дна нервової пластинки, підняття і замикання її країв.

Нотохорд – 1. Гнучкий несегментований скелетний тяж вздовж середньої лінії спинної сторони ембріонів хордових. 2. Зачаток хорди в порожнині хоботка кишководишних.

Оваріальні гормони – гормони жіночих статевих залоз (яєчників) до яких належать прогестерон, фолікулін.

Овісти – біологи 17-18 ст. які помилково вважали, що в яйцеклітині міститься сформований мініатюрний організм, розвиток якого зводиться лише до збільшення розмірів.

Овогенез – процес розвитку жіночих статевих клітин (яйцеклітин) у яєчнику тварин.

Овуляція – вихід готової до запліднення яйцеклітини з яєчника тварин в порожнину тіла або в лійку маткових труб.

Органогенез – процес утворення і розвитку органів у багатоклітинних організмів протягом їхнього онтогенезу або філогенезу.

Осьовий комплекс органів – комплекс органів, що розташований по вертикальній осі; у хребетних складається з нервової трубки, хорди і травної трубки.

Первинна порожнина тіла (бластоцель, протоцель) – порожнина тіла, що виникає у зародків багатьох багатоклітинних тварин на стадії бластули; у післязародковий період наявна лише у первиннопорожнинних червів, а у більшості тварин замінюється вторинною порожниною тіла.

Первинний рот (бластопор, гастропор) – отвір, за допомогою якого порожнина двошарового зародка (гастроцель) сполучається із зовнішнім середовищем.

Перфораторій (акросома) – передня частина головки сперматозоїда, завдяки якій він проникає через оболонку яйця.

Плацента (дитяче місце) – орган, що зв'язує зародок з організмом матері під час внутрішньоутробного розвитку; властива деяким безхребетним, риbam, сальпам, окремим сумчастим і всім вищим ссавцям.

Плід – організм ссавців (крім однопрохідних), у період внутрішньоутробного розвитку після закладки основних органів і систем.

Поліембріонія – розвиток з однієї зиготи кількох зародків (близнят); є наслідком роз'єднання еластомерів на ранніх стадіях розвитку.

Полілецитальні яйця – яйця, що містять дуже велику кількість жовтка, який заповнює майже все яйце.

Поліспермія – проникнення в яйцеклітину при заплідненні кількох сперматозоїдів.

Постембріональний розвиток (післязародковий розвиток) – розвиток організму після виходу з оболонок яйця, що закінчується статевим дозріванням і припиненням росту.

Постнатальний розвиток – розвиток живородних тварин з моменту їхнього народження до смерті.

Преформізм – вчення, прихильники якого вважали, що всі частини й органи зародка цілком сформовані уже в статевих клітинах організму, але згорнуті, дуже малі й прозорі, тому невидимі.

Провізорні органи – органи, що існують лише в зародків і личинок багатоклітинних тварин і зникають при формуванні дорослого організму.

Сім'яники – чоловічі статеві залози тварин, в яких утворюються сперматозоїди і статеві гормони.

Сім'яні міхурці – залозисті розширення або випини сім'япроводу самців у деяких риб, безхвостих земноводних, птахів і деяких ссавців; виділяють слизовий секрет, необхідний для живлення і пересування сперматозоїдів.

Склеротом – зачаток скелета, що утворюється з вентральної внутрішньої частини соміта у зародків хордових.

Соміти (первинні сегменти) – парні метамерні ділянки, на які поділяється на ранніх стадіях зародкового розвитку мезодерма деяких безхребетних (кільчастих червів, членистоногих) та усіх хребетних.

Сперма (сім'я, еякулят) – секрет статевих залоз, що виділяється при статевому акті у самців тварин, яким властиве статеве розмноження.

Сперматиди – одна із стадій розвитку чоловічих статевих клітин – сперматозоїдів.

Сперматогенез – розвиток сперматозоїдів у сім'яниках тварин з настанням статевоїзрілості із зародкових клітин – сперматогоніїв.

Сперматогонії – первинні чоловічі статеві клітини під час сперматогенезу, що діляться шляхом мітозу.

Сперматозоїди – чоловічі статеві клітини, що розвиваються у звивистих каналцях сім'яників і входять до складу сперми.

Сперматоцити – чоловічі статеві клітини в період їхнього росту та дозрівання.

Спланхноплевра – внутрішній (вісцеральний) листок спланхнотом у зародків хордових, що прилягає до кишечника та ін. внутрішніх органів.

Спланхнотом – несегментована парна частина мезодерми у зародків усіх хордових.

Статеве розмноження – спосіб розмноження організмів, при якому нова особина розвивається із зиготи, яка виникає внаслідок злиття чоловічої і жіночої статевих клітин (гамет).

Трофобласт – одна із зародкових оболонок ссавців, через яку поживні речовини переходять від материнського організму до зародкового вузла.

Фемінізація – розвиток в особини чоловічої статі жіночих вторинних статевих ознак.

Фолікулярні клітини – клітини, що оточують ооцити, утворюють стінку фолікулі та виконують трофічну функцію.

Халаза (градинка) – білкові канатики, на яких підвішений жовток у яйці птахів.

Хорда – еластичний пружний нерозчленований скелет (тяж) хордових тварин; у більшості хребетних є лише у зародків.

Хоріон – 1. Зовнішня зародкова оболонка плазунів, птахів і ссавців, через яку відбувається обмін речовин між зародком і навколишнім середовищем. 2. Вторинна захисна оболонка яйцеклітини безхребетних і деяких нижчих хребетних.

Целобластула – один із типів бластули, властивий тваринам із голобластичними яйцями.

Целом (вторинна порожнина тіла) – порожнина або система порожнин між стінкою тіла і внутрішніми органами у більшості тришарових тварин, обмежена власним целомічним епітелієм.

Яєчники – жіночі статеві залози тварин, в яких відбувається розвиток яйцеклітин та утворення статевих гормонів.

Яйце – яйцеклітина або зародок, що розвивається поза материнським організмом, разом з яйцевими оболонками.

Яйцеві оболонки – захисні оболонки, що оточують яйце майже у всіх тварин; до них відносять : первинна (жовткова) оболонка, вторинна (хоріон), третинні оболонки.

Яйцеживородіння – спосіб відтворення потомства, при якому самка відкладає яйця з цілком розвиненими малятами.

Яйцеклітина – жіноча статеві клітина, що після запліднення або внаслідок партеногенезу дає початок новому організмові.

Яйцепровід – протока жіночої статевої системи, що служить в основному для виведення зрілих яєць; утворюється як продовження яєчника або як ізольована від нього трубка, яка одним кінцем відкривається у вторинну порожнину тіла, а другим – у клоаку або назовні.

Яйцеродіння – спосіб відтворення потомства, при якому зародок розвивається поза організмом матері, в яйці, відкладеному в зовнішнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біологія індивідуального розвитку: навч. посіб. Для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 6.070402 – Біологія / укладач: І.А. Ігнатенко – Черкаси; П. «Дар-Гранд», 2011. – 123 с.
2. Біологія індивідуального розвитку. Частина I. Практикум : навч. посіб. / М. Е. Держинський, Н. В. Скрипник, О. К. Вороніна, Л. М. Пазюк ; упорядкування Н. В. Скрипник – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – 271 с.
3. Гордій Н.М. Біологія індивідуального розвитку: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2017. – 92 с.
4. Держинський М.Е., Гарматіна С.М., Скрипник Н.В., Вороніна О.К. Альбом з курсу «Біологія індивідуального розвитку». Методичні рекомендації для лабораторних занять. 2020. – 22 с.
5. Зінченко О.П., Степанюк Я.В. Біологія індивідуального розвитку: Методичні рекомендації. – Луцьк, РВВ “Медіа”, 2015. – 36 с.

Навчально-методичне видання

**КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК З
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БІОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»**

Укладач: Григорчук Інна Дмитрівна